

वस्तुगत प्रश्नोत्तर

१. २०७७ चैतमा भएको गैँडा गणनाअनुसार हाल नेपालमा गैँडाको सङ्ख्या कति रहेको छ ?
 - ✘ ७५२।
 - २०७७ चैत २८ मा सार्वजनिक गरिएको गैँडा गणनाको नतिजाअनुसार चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा ६९४, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा ३८, शुक्लाफाँटा राष्ट्रिय निकुञ्जमा १७ र पर्सा राष्ट्रिय निकुञ्जमा तीनवटा गैँडा भेटिएका। गैँडा गणना २०७७ चैत ९ देखि २८ सम्म गरिएको।
 - कुल गैँडामध्ये वयस्क ५२०, अर्धवयस्क ९६ र बच्चा १३६ रहेको।
 - ६ वर्षपहिले अर्थात् सन् २०१५ मा गरिएको गैँडा गणनामा नेपालमा कुल ६४५ गैँडा रहेका।
२. नेपालको कृषि संस्थालाई मानित विश्वविद्यालय (डिम्ड युनिभर्सिटी) बनाउनेगरी प्रारम्भिक कार्य अघि बढाइएको छ ?
 - ✘ नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नाक)।
 - नाकलाई मानित विश्वविद्यालय बनाउने धेरै पहिलेदेखि प्रयास हुँदै आएको। नाकको तीन वर्षीय अन्तरिम योजना (२०६४-२०६७) मा पनि यससम्बन्धी कुरा उल्लेख रहेको।
 - नाकमा मानित विश्वविद्यालय स्थापना भएपछि त्यहाँ अनुसन्धानका साथै अध्यापनको कार्य पनि हुने।
 - यसको स्थापनामा भारतको सहयोग रहने।
३. विद्युतीय सवारीसाधनको चार्जिङ स्टेशन निर्माणमा सहयोग गर्ने संस्था कुन हो ?
 - ✘ एसियाली विकास बैङ्क (एडीवी)।
 - सरकारले सात प्रदेशका विभिन्न ५० स्थानमा विद्युतीय सवारीसाधनको चार्जिङ स्टेशन बनाउने भएको।
 - चार्जिङ स्टेशन मुख्य राजमार्ग, बसपार्क र चूला सहरहरूमा राखिनेछ।
 - एक वर्ष (२०७८ चैत) भित्र चार्जिङ स्टेशनको निर्माण सम्पन्न गर्नेगरी ठेक्का सम्झौता गरिएको।
 - हरेक चार्जिङ स्टेशनमा १४२ किलोवाट क्षमताको चार्जर, त्यसमा विद्युत आपूर्तिको लागि ५० केभीएको ट्रान्सफर्मर, अन्लाइन बिलिङ प्रणालीको जडान गरिने।
 - तीन सयभन्दा बढी चार्जरलाई सेवा दिन सक्नेगरी नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डाटा सेन्टरमा चार्जिङ स्टेशनको सफ्टवेयर राखिनेछ। ५० वटै स्टेशनको कन्ट्रोल काडमाडीबाट हुनेछ।
४. नेपाल आयल निगमले इन्धन चुहावट नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले इन्टरप्राइजेज रिसोर्स प्लानिङ (ईआरपी) सफ्टवेयर कहिलेदेखि लागू गर्नेगरी निर्णय गरेको हो ?
 - ✘ विक्रम संवत् २०७८ वैशाख २।
 - देशभरका सबै डिपोमा ईआरपी लागू गर्न केन्द्रीय कार्यालयबाट उच्चस्तरका कर्मचारीको नेतृत्वमा टिम परिचालन गरिएको।
 - ईआरपी सफ्टवेयर लागू भएपछि इन्धन ढुवानी, वितरण र लेखा प्रणालीलाई सुधार गरी चुहावट नियन्त्रणमा सघाउ पुग्ने विश्वास गरिएको।
 - देशभरका डिपोमा रहेको तेलको मोज्दात, बाटोमा ढुवानी हुँदै गरेको तेलको परिमाण, इन्डियन आयल कर्पोरेशन (आईओसी) ले दिएको तेलको परिमाणलागायत सबै तथ्याङ्क सफ्टवेयरमार्फत सजिलै जानकारी पाउन सकिने।
 - पम्प व्यवसायले सफ्टवेयरमार्फत नै तेलको माग गर्ने हुँदा कुन ठाउँमा तेल कम वा बढी गएको छ भन्ने सजिलैसँग हेरेर माग र आपूर्तिको तालमेलसमेत मिलाउन सकिने।
 - व्यवसायले घर बसेर तेलको डिमाण्ड गर्न र पैसा तिर्न सक्ने। त्यस्तै, ढुवानी व्यवसायले पनि घरमै बसेर इन्धन ओसारवापतको भाडा प्राप्त गर्न सक्ने।
५. सरकारले व्यक्तिगत घटना दर्तालाई थप प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यसाथ कुन अवधिलाई व्यक्तिगत घटना दर्ता सप्ताहका रूपमा मनाउन थालेको छ ?
 - ✘ वैशाख १ देखि ७ (विसं २०७८ देखि)।
 - नेपाल सरकारले सन् २०२४ सम्म जन्म र मृत्यु दर्तालाई सतप्रतिशत पुऱ्याउने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ।
 - अहिले मुलुकमा व्यक्तिगत घटना दर्ता ६५ प्रतिशतमात्र रहेको।
६. मेरो किता प्रणालीको शुभारम्भ कहिले गरिएको हो ?
 - ✘ विसं २०७८ वैशाख २।
 - नक्सा, फ्लट रेजिष्टर, फिल्ड रेखाङ्कन निवेदनलागायतका सेवा अनलाइनबाट पाउनेगरी यो प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउन लागिएको। यो प्रणाली कृषि, उत्पादन र उत्पादकत्वलागायतका पक्षसँग पनि सम्बन्धित रहेको जनाइएको।
 - यस प्रणालीको प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीद्वारा शुभारम्भ गरिएको।
७. जुडशीतल पर्व कुन क्षेत्रमा प्रचलनमा रहेको छ ?
 - ✘ तराई।
 - तराई-मधेसका थारू, मैथिली तथा मधेसी समुदायमा यो पर्व पुरानो वर्षलाई विदाई गरी नयाँ वर्ष मनाउनेक्रममा मनाउने गरिन्छ।
 - मैथिली भाषीले यसलाई वाइस पावेन (पर्व) पनि भन्ने गर्छन्। यस पर्वमा परिवारका ज्येष्ठ सदस्यले आफूभन्दा सानो उमेरका व्यक्तिलाई शिरमा पानी राखेर आशिर्वाद दिने चलन रहेको छ।
 - यस पर्वमा परिवारको सुख, शान्ति, समृद्धिका लागि परिवारका ज्येष्ठ सदस्य तथा मान्यजनसँग आशिर्वाद लिने चलन रहेको छ।
८. सिरुवा पर्व कुन क्षेत्रमा प्रचलनमा रहेको छ ?
 - ✘ पूर्वी तराई।
 - वैशाख १ गतेदेखि सुरु हुने नयाँ वर्षसँगै पूर्वी तराईका विशेषगरी राजवंशी, ताजपुरिया, गनगाई, माभी, थारूलागायतका आदिवासी समुदायमा यो पर्व प्रचलनमा रहेको छ।
 - यस पर्वमा नयाँ लुगा लगाउने, मीठा परिकार खाने, परिवार, गाउँ, समाज र राष्ट्रको शान्ति एवम् समृद्धिका लागि ग्राम तथा महाराजधानीमा पूजा र घरमा कुलपूजा गरी मनाउने गरिन्छ। यस पर्वमा थानहरूमा मेलालाग्ने गर्छन्।
९. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सुरु गर्ने राष्ट्र कुन हो ?
 - ✘ अस्ट्रेलिया (सन् १९८४)।
१०. फाल्गुनबन्ध सुकिलुम्बा विमानस्थल कहाँ रहेको छ ?
 - ✘ इलाम।
 - नयाँ वर्ष २०७८ सँगै यस विमानस्थलमा उडान अवतरणको तयारी भइरहेको।
 - ३२८ रोपनी क्षेत्रफलमा बनेको सो विमानस्थल २०६७ चैत १३ मा शिलान्यास (तत्कालीन प्रधानमन्त्री फलनाथ खनालद्वारा) भएको।
११. नेपालमा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको सुरुवात कहिलेदेखि भएको हो ?
 - ✘ विसं २०७२ चैत २५।
 - तपाईंको स्वास्थ्य, हाम्रो अटोत भन्ने मूल नारासाथ कैलाली जिल्लाबाट यो कार्यक्रम सुरुवात गरिएको।
 - २०७७ चैत २५ गते पाँचौँ स्वास्थ्य बीमा दिवस मनाइएको।

प्रस्तुतकर्ता : टडक केरी

विषयगत प्रश्नोत्तर

निजामती सेवाको सबल र दुर्बल पक्ष

१. नेपालको विद्यमान निजामती सेवाको सबल र दुर्बल पक्ष औँल्याउँदै निजामती सेवालार्इ जनमुखी बनाउने उपाय के-के हुन् ? लेख्नुहोस्।
 - ✘ सरकारी राज्यकोषबाट तलब सुविधा पाउने, विशिष्ट ज्ञान, सीप भएका, स्थायी प्रकृतिका कर्मचारीको पेशगत समूह निजामती सेवा हो। निजामती सेवा सरकारी सेवा हो। यसको मूलभूत उद्देश्य सरकारी नाँति तथा कार्यक्रम जनतासमक्ष पुऱ्याउँ देश र जनताको सेवा गर्नु हो। निजामती सेवा राजनीतिप्रति तटस्थ र सरकारी नाँति तथा कार्यक्रमप्रति प्रतिबद्ध हुन्छ। राज्य सञ्चालनका सबै क्षेत्रमा काम गर्न राष्ट्रसेवक कर्मचारीको समूह निजामती सेवा भए पनि नेपालमा सैनिक, प्रहरी, शिक्षक एवम् सार्वजनिक संस्थानको सेवालार्इ निजामती सेवालार्इ बाहिर राखिएको पाइन्छ। नेपालको निजामती सेवालार्इ व्यवस्थित गर्न निजामती सेवा ऐन-२०४९ र नियमावली-२०५० लागू गरिएको छ। सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, सेवा समूहसँग सम्बन्धित मन्त्रालयको व्यवस्था छ। तीन तहको सङ्घीय प्रणालीअनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहसम्म निजामती सेवाको सञ्जाल छ। नेपालमा निजामती सेवासम्बन्धमा भएको यस कानुनी र संस्थागत व्यवस्था अझैमा एउटा सबल पक्ष हो। नेपालको विद्यमान निजामती सेवाको सबल र दुर्बल पक्षलाई निम्नअनुसार औँल्याउन सकिन्छः
 - सबल पक्ष :**
 - कर्मचारीको छनोट योग्यताका आधारमा स्वतन्त्र निकाय लोकसेवा आयोगबाट हुने,
 - कर्मचारीको उमेरको हद ५८ वर्ष तोकिएको,
 - सचिवको पाँच वर्ष र मुख्यसचिवको तीन वर्ष सेवा अवधि निश्चित गरिएको,
 - सेवा मुसुकाको कानुनी प्रत्याभूति,
 - वृत्तविकल्प निर्णय, पदस्थापन, सरुवा, बदुवालगायतका पक्ष कानुनद्वारा निश्चित गरिएको,
 - राजनीतिबाट अलग एवम् तटस्थ राखिएको, सरकारी नाँति तथा कार्यक्रमप्रति प्रतिबद्ध गरिएको,
 - पदसोपानमा आधारित,
 - राजनीतिक शून्यतामा पनि देश र जनताको सेवा गरेका,
 - निर्णय लिखित हुने गरेको,
 - सङ्घ, प्रदेश, स्थानीय तह हुँदै बडा तहसम्म संस्थागत संरचना रहेको।
 - दुर्बल पक्ष :**
 - प्रतिस्पर्धाबाट छनोट भएका क्षमतावान भएर पनि नतिजा दिन नसकेको,
 - राजनीतिक दलपिच्छे टुट्टे युनियन स्थापना हुनुले राजनीतिक रूपमा तटस्थता कायम गर्न नसकेको,
 - नागरिकप्रति भन्दा हाकिमप्रति जवाफदेहिताको अवस्था रहेको,
 - सञ्चालन, पारदर्शिता, आचरण एवम् अनुशासनमा कमजोर हुँदा नागरिकको विश्वास आर्जन गर्न नसकेको,
 - नतिजामुखीभन्दा प्रक्रियामुखी बढी भएकाले सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुन नसकेको,
 - समयमा निर्णय गर्न नसक्ने, सरल परिस्थितिमा मात्र कार्य गर्न रुचाउने, जॉक्सिम मोलन नसक्ने,
 - कर्मचारीको सरुवा, बदुवाजस्ता पक्ष सदैव विवादयुक्त भएको, अनुमानयोग्य र पारदर्शी हुन नसकेको,
 - तलब सुविधा समसामयिक हुन नसकेको,
 - नयाँ प्रतिभा सेवामा आकर्षण गर्न नसकेको,
 - सबै सेवा समूहमा समानता कायम गर्न नसकिएको,
 - राजनीति र निजामतीबीच समन्वयमा कार्य हुन नसकेको, एक-अर्कोमा दोषारोपणको अवस्था रहेको,
 - सङ्घीय संरचनाअनुसार कार्य गर्न नसकेको, जनताको अपेक्षा पूरा गर्न नसकेको।
 - निजामती सेवालार्इ जनमुखी बनाउने उपाय**
 - स्पष्ट उद्देश्य एवम् लक्ष्यसहितको दीर्घकालीन निजामती सेवा नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,
 - सङ्घीय निजामती सेवा ऐन तर्जुमा तीन तहको सेवालार्इ प्रभावकारी बनाउने, निजामती सेवालार्इ जिम्मेवार, जवाफदेहि बनाउने,
 - तीन तहको संस्थागत संयन्त्रलाई चुस्त, दुरुस्त बनाउने, सेवा प्रवाहमा सरलता ल्याउने,
 - प्रत्येक कर्मचारीको कार्य विवरण तयार गरी कामका आधारमा पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गर्ने,
 - बजारमा भएका नवप्रतिभालार्इ निजामती सेवामा ल्याउने कार्ययोजना बनाउने, रिक्त पदमा पदपूर्ति गर्ने कार्यलाई छिटोछरितो बनाउने, वर्षमा दुईवटक लोकसेवा आयोगको विज्ञापन हुने व्यवस्था गर्ने,
 - तलब सुविधालार्इ समसामयिक बनाउने, न्यूनतम तलब र कार्यसम्पानदमा आधारित तलबको व्यवस्था गर्ने,
 - सरुवा, बदुवा, पदस्थापन, तालिमजस्ता पक्षलाई पारदर्शी, अनुमानयोग्य एवम् वैज्ञानिक बनाउनुपर्ने,
 - निजामती सेवामा राजनीतिक हस्तक्षेप रोक्न सचिव र मन्त्रीको स्पष्ट कार्यविभाजन गर्ने, कानुनी एक वर्षसम्म सचिव र सहसचिवको सरुवा नगर्ने,
 - प्रत्येक कर्मचारीको आचरण र व्यवहारमा सुधार ल्याउन तालिम तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने,
 - सेवा प्रवाह गर्ने सरकारी कार्यालयबीच कार्यगत समन्वय कायम गर्ने,
 - कार्यसम्पान सम्झौताको नियमित अनुगमन गर्ने, कार्यप्रतिक्रिया आधारमा पुरस्कार र दण्ड व्यवस्था गर्ने,
 - जनमुखी निजामती सेवा वास्तवमा जनताप्रति उत्तरदायी सेवा हो। यसका लागि कर्मचारीको पुरस्कार, दण्ड, सजाय, वृत्तविकासका अरू विषय, कर्मचारीको निर्णय क्षमता, सेवा प्रवाह, आचरण, सेवाग्राहीप्रति व्यवहारजस्ता पक्षको स्वतन्त्र मूल्याङ्कनमा नागरिकको कहीं न कहीं सहभागिता आवश्यक पर्छ। तवमात्र निजामती सेवा जनमुखी हुन सक्छ। यसका लागि विद्यमान कानुनी र संस्थागत व्यवस्थालार्इ समसामयिक बनाई निजामती सेवालार्इ सुशासन कायम गर्न अड्का रूपमा विकास गर्नुपर्छ।
२. भन्सार जाँचपासमा प्रयोग हुने देहायका शब्दको छोटो परिचय दिनुहोस्।
 - ✘ (क) एफओबी (ख) सीआईएफ (ग) सीआईपी (घ) सी एण्ड एफ. (ङ) एफओबी
 - भन्सारमा प्रायः मालवस्तु निकासीमा प्रयोगमा आउने एफओबीको पूरा रूप फ्री अन बोर्ड हो। यसले मालवस्तु निकासी गर्ने देशको सीमासम्मको मूल्यलाई जनाउँछ। यसमा भाडा, बीमा समावेश हुँदैन।

प्रस्तुतकर्ता : हेमचन्द्र शर्मा